

عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی زنان شهر ری از حقوق شهروندی

مهسا لاریجانی^۱

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۱۳ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۱/۲۶

چکیده

زمینه و هدف: آگاهی از حقوق شهروندی برای زنان، می تواند احساس تعلق و مشارکت موثرتر در جامعه را فراهم سازد. پلیس جامعه محور نیز می تواند با رویکرد خدمت به شهروندان در جلب مشارکت مردم برای دست یافتن به حقوق شهروندی تلاش کند. این مقاله به بررسی عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی در میان زنان ساکن شهر ری پرداخته است.

روش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، پیمایشی است. جامعه پژوهش را زنان بالای ۲۰ سال شهر ری تشکیل داده اند و نمونه ۳۸۴ نفری مورد پرسش قرار گرفته اند. داده ها به وسیله پرسشنامه روا و پایا (آلفای کرونباخ ۰/۷۱ تا ۰/۸۷ برای متغیرهای مختلف) جمع آوری و با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شدند.

یافته ها و نتایج: پژوهش نشان داد متغیرهای «نگرش به جهانی شدن»، «سرمایه اجتماعی»، «ابزارها و رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی» و «پایگاه اقتصادی-اجتماعی» بیشترین تاثیر را بر آگاهی از حقوق شهروندی دارند. نتایج آزمون رگرسیون نیز نشان داد که کلیه متغیرهای نامبرده در جایگاه متغیر مستقل، ۶۲ درصد میزان تغییرات متغیر وابسته را تبیین کرده اند

کلیدواژه ها

حقوق شهروندی، پلیس جامعه محور، سرمایه اجتماعی، رسانه، پایگاه اجتماعی

مقدمه

«حقوق شهروندی» از جمله مفاهیمی است که به برابری و عدالت توجه دارد و در معنای عام می‌تواند به عنوان نماد هویت جمعی و وحدت ملت‌ها به شمار آید، زیرا این حقوق از دارندگان آن یعنی انسان‌ها، جدایی ناپذیر و با تغییر و پیشرفت جوامع و فرهنگ‌ها، در حال تحول و توسعه است. آگاهی از حقوق شهروندی به معنای شناخت شهروندان از وظایف حکومت در قبال آنان و تلاش برای تحقق حقوق و اجرای تعهد حاکمیت است (پور عزت، قلی‌پور و برزکی: ۱۳۸۹: ۱۳) که موجب می‌شود مطالبه‌گری از دولت در راستای اعطاء حقوق شهروندان افزایش یافته و با افزایش تعهدات شهروندان به دولت و جامعه، مشارکت در حوزه‌های مختلف نیز افزایش یابد.

امروزه با گسترش جمعیت شهرنشین و مهاجرت به شهر، توجه به مفاهیمی چون حقوق شهروندی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است؛ زیرا مشارکت فعال شهروندان در جامعه و ایفای نقش موثر آنان با آگاهی و شناخت افراد نسبت به حقوق شهروندی خود می‌تواند تسهیل گردد.

نتایج پژوهش‌های متعدد نظیر پژوهش ربیانی، حقیقتیان و اسماعیلی (۱۳۸۵)، شیانی و فاطمی‌نیا (۱۳۸۸)، شیانی و دادوند (۱۳۸۹) در مورد حقوق و وظایف شهروندی در ایران نشان می‌دهند که اولاً شهروندی و عدم آگاهی از حقوق شهروندی و عدم رعایت اصول شهروندی از جمله مسائل اصلی جامعه ایران است، به علاوه زنان ایرانی نسبت به حقوق شهروندی و مسئولیت‌های آن از آگاهی اندکی برخوردار هستند، و از نظر رعایت فرهنگ شهروندی در سطح پایینی قرار دارند.

بنابراین در چنین شرایطی، سیاست‌ها، برنامه‌ها، و ضوابط قانونی در صورت فقدان آگاهی شهروندان به نتایج قابل توجهی نخواهد رسید و علاوه بر اختلال و مدیریت شهرها، خود شهروندان را نیز با مشکلات عدیده‌ای روبرو خواهد کرد. به عبارت دیگر

داشتن زندگی مناسب در کنار دیگران و بهره‌مندی از مزایای شهر بدون آگاهی از حقوق، وظایف و تکالیف مرتبط با آن تحقق نمی‌یابد.

در این میان پلیس جامعه محور نیز تمام تلاش خود را صرف خدمت به شهروندان می‌کند و با حفظ اقتدار خود، به دنبال جلب مشارکت مردم برای اجرای ماموریت‌های پلیسی و حل مسائل شناسایی شده است (عطا زاده و پیر علی، ۱۳۹۳: ۱۲۷). بنابراین یکی از راهکارهای افزایش آگاهی شهروندان می‌تواند، راهنمایی و حمایت پلیس جامعه محور از شهروندان در چارچوب وظایف محوله به آنان باشد.

هدف این پژوهش بررسی و مطالعه عوامل موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی زنان است و به این سئوالات پاسخ می‌دهد که زنان از چه میزان آگاهی از حقوق شهروندی برخوردار هستند و چه عواملی بر آگاهی زنان از حقوق شهروندی نقش دارد؟ و در نهایت پلیس جامعه محور در تحقق حقوق شهروندی چه راهکاری ارائه می‌دهد.

در این قسمت، پیشینه پژوهش مرور می‌شود:

وکیل‌ها (۱۳۹۶)، با بررسی موانع و محدودیت‌های ساختاری در تعهد به اخلاق شهروندی، نشان داده که نظام فرهنگی بیشترین محدودیت را در ارتباط با تعهد به اخلاق شهروندی دارد. سن، وضعیت تاهل و محل زندگی نیز از جمله متغیرهایی هستند که بر تعهد به اخلاق شهروندی اثر می‌گذارند.

- شارع پور و همکاران (۱۳۹۵)، با بررسی میزان آگاهی از حقوق و مسئولیت‌های شهروندی نسبت به امور شهری نشان دادند که از میان سه متغیر مستقل (رسانه‌های جمعی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، مشارکت مدنی)، رسانه‌های جمعی مهم‌ترین متغیر تبیین‌کننده‌ی آگاهی از حقوق و مسئولیت‌ها بوده‌اند.

- مسلمی پور (۱۳۹۵) به مطالعه میان‌نسلی میزان گرایش به تعهد شهروندی و عوامل اجتماعی موثر بر آن در میان شهروندان تهرانی پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از این

است که تجربه نسلی منجر به افزایش گرایش به تعهد شهروندی شده و محرومیت نسبی اثری کاهنده بر گرایش شهروندان به تعهد شهروندی دارد. متغیرهای هزینه خانوار، سن، وضعیت تاهل و تحصیلات بر گرایش به تعهد شهروندی اثرگذار است. -مهدوی و اسمی جوشقانی (۱۳۹۲) با سنجش میزان آگاهی‌های عمومی به حقوق شهروندی در استان خراسان شمالی نشان دادند که میزان آگاهی از حقوق شهروندی این استان در حد متوسط بوده است و اکثریت شهروندان از پایگاه اجتماعی پایینی برخوردارند و همچنین بین نگرش به حقوق شهروندی، استفاده از رسانه، حضور در عرصه عمومی، تحصیلات و سن با آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت وجود دارد ولی بین طبقه اجتماعی، جنسیت و قومیت با آگاهی از حقوق شهروندی رابطه وجود ندارد.

-حبشی، سمانه، (۱۳۹۰) با بررسی نگرش زنان به حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل موثر بر آن نشان دادند که ۸۶/۷٪ از افراد نمونه آگاهی‌شان از تکالیف و حقوق شهروندی در سطح متوسط به بالا قرار دارد. همچنین متغیرهایی چون سن، تحصیلات، وضع تاهل، شغل همسر یا پدر پاسخگویان، و مذهب با نگرش آنها نسبت به حقوق و تکالیف شهروندی رابطه معنادار دارد.

-به‌دین و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان "نقش ناجا در تحقق حقوق شهروندی" به این سؤال پژوهش پاسخ می‌دهد که پلیس تا چه حد در تحقق حقوق شهروندی ایفای نقش می‌کند. این مقاله مروری و کتابخانه‌ای نقش نیروی انتظامی را در جهت تحقق جامعه محوری پلیس ایران و با هدف جلب اعتماد و مردم و و حفظ حقوق شهروندی برای رسیدن به امنیت اجتماعی پایدار نشان می‌دهد.

-انصاری و مجیدی (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان رفتار شهروندی کارکنان پلیس جامعه محور، این رویکرد- جامعه محوری- را در اعتماد مردم و رضایت کارکنان و

مشارکت و همکاری آنان در شناسایی مشکلات جامعه و امور پلیسی را موثر می دانند که بوسیله کسب اعتماد مردم و ارائه خدمات با کیفیت محقق می شود.

-هکتور و راموس^۱(۲۰۱۵)، در مقاله ای با عنوان «اطلاعات و شهروندی، دیدگاه حاکمیت»، شهروندی را دارای سه عنصر عناصر مدنی، عناصر سیاسی و عنصر اجتماعی دانسته اند و در نهایت بیان کرده اند که حکومت می تواند به منزله یک عنصر از یکپارچگی شهروندان با فعالیت های دولت، به خصوص با توجه به سیاست های عمومی، عمل کند.

- فولیا سن^۲(۲۰۱۵)، در مقاله ای با عنوان «ارتباطات و حقوق بشر»، به اهمیت ارتباطات در آگاهی از حقوق بشر می پردازد. اینکه زندگی همه مردم جهان برای مشارکت در صحبت های عمومی و خصوصی، تحت تاثیر ارتباطات قرار می گیرند، جامعه بین المللی باید برای حفظ شرایطی که تحت آن چنین فرایندهایی شکل می گیرد تلاش بیشتری کند و ارتباطات نیز باید به عنوان یک ابزار اساسی برای مشارکت محلی، ملی و برنامه های توسعه بین المللی در نظر گرفته شود.

- کوئیسما^۳(۲۰۰۸) در مقاله خود با عنوان «حقوق یا مزایا؟ چالش های جهانی شدن برای ارزشهای شهروندی» معتقد است، شهروندی یک مفهوم عضویت است و بر اساس اصل «برابری بین شهروندان» بنیاد نهاده شده است. دیگر متغیر اصلی مورد بحث وی «حق مشارکت است». در واقع، وی معتقد است که شهروندی در بسیاری موارد حق مشارکت را پیش فرض قرار داده است.

تاملی بر پژوهش های موجود نشان می دهد، محققان در خصوص آگاهی از حقوق شهروندی، عمدتاً به تاثیر متغیر های زمینه ای بر آن پرداخته اند و تاثیر عوامل اجتماعی

---

1. Héctor Alejandro Ramos Chávez

2. Fulya Sen

3. Kuisma

در ابعاد گسترده آن را مورد بررسی قرار نداده اند؛ به این معنا که هیچکدام از تحقیقات، مجموعه عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی زنان از حقوق شهروندی، را در نظر نگرفته اند. از سوی دیگر در مقالات مرتبط با پلیس و حقوق شهروندی نیز کسب اعتماد مردم و کیفیت خدمات را از عامل تحقق حقوق شهروندی توسط پلیس دانسته اند، هر چند که مقالات فوق کتابخانه ای بوده و برخاسته از پژوهش نیستند.

چارچوب نظری:

در این پژوهش از نظریات مختلفی در رابطه با حقوق شهروندی استفاده شده است تا با استفاده از دیدگاه‌های تلفیقی امکان بررسی چند بعدی پدیده امکان پذیر گردد.

جهانی شدن و آگاهی زنان از حقوق شهروندی: به اعتقاد گیدنز (۱۳۸۴)، با جهانی شدن روابط اجتماعی و استفاده روزافزون از برخی رسانه‌های نوظهور که خاصیت شبکه ای داشته است، سطح توقعات گروه‌های اجتماعی از زندگی، به ویژه زندگی شهری بیش از پیش افزایش یافته است و بر این اساس، توقعات اجتماعی در کنار توجه به کیفیت زندگی - و نه الزاماً تلاش برای دستیابی به ارزش‌ها و نیازهای مادی- بر اثر همین تجربه بالا رفته است. جهانی شدن، نگرش ارزش‌ها، سنت‌ها و هنجارهای پایدار متعلق به یک یا چند فرهنگ رفته رفته به صورت شبکه‌ی واحدی از روابط اجتماعی در می‌آید، و در نتیجه، روابط اجتماعی که در گذشته به زمان و مکان خاصی مربوط می‌شد، با گذشتن از مرزها و محدودیت‌ها، ابعاد تازه‌تری پیدا می‌کند. فرهنگ جهانی که در این فضا متبلور می‌شود، فرهنگی متمایز از فرهنگ‌های خاص است که به هویت تاریخی تعلق ندارد و فرهنگی التقاطی، عام و بی‌زمان است. در واقع، جهانی شدن فرهنگ، موجب ظهور تغییرات بنیادین در نظام فرهنگی و روابط اجتماعی

می شود (اون^۱، ۲۰۰۷: ۷۱). جهانی شدن در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر آگاهی شهروندی تاثیر می گذارد.

رابرتسون^۲ (۱۹۹۲) معتقد است تحت تاثیر فناوری ارتباطی و ماهیت نظام سرمایه داری و وابستگی متقابل نظام سیاسی فشرده گی بوجود می آید. فشرده گی، همگونی و درهم تنیدگی را بوجود می آورد و در نتیجه یک نوع وابستگی متقابل در سطح جهانی بوجود می آید که تحت تاثیر آن آگاهی شکل می گیرد. آگاهی از بعد تعلق به جهانی واحد و امر جهانی یعنی جهانی شدن شکل می گیرد. رابرتسون پیشروی جهانی شدن را بر اساس تضاد و ستیز می داند که منطقی مستقل و محتوم دارد تا به شکل گیری فرایند جهانی شدن انجامد (رابرتسون، ۱۳۸۳: ۴۵).

رسانه ها و آگاهی زنان از حقوق شهروندی: پورتو بر مبنای مفهوم جهت دهی نقش رسانه در آموزش، مفهوم شهروندی را واکاوی کرده است. طبق نظر وی، رسانه ها با فراهم آوردن اطلاعات مختلف و چارچوب های مفهومی برای تفسیر و پردازش اطلاعات، به نگرش های افراد در خصوص مسائل مدنی، موضوعات سیاسی و امور عمومی جامعه جهت داده و به شکل گیری مفاهیم رفتاری خاص کمک می کند. او نظریه «شهروند پردازشگر»، را الگوی بهتری را برای آموزش مهارت های شهروندی یا رفتارهای مدنی و فهم نقش رسانه ها در این گستره می داند و در نظریه خود مشخص می کند که چگونه اعضاء و شهروندان یک جامعه با کسب آگاهی ها و اطلاعات و چارچوب های مفهومی که از طریق رسانه ها به دست می آورند، به نگرش های اجتماعی و سیاسی خود شکل می دهند، حتی اگر اطلاعات چندانی در مورد مسائل اجتماعی و سیاسی نداشته باشند (رضایی، ۱۳۸۲).

---

1. Own

2. Rabertson

سرمایه اجتماعی و آگاهی زنان از حقوق شهروندی: در زمینه تبیین سرمایه اجتماعی ترنر^۱ (۲۰۰۱) معتقد است که مشارکت اجتماعی، حضور و فعالیت در انجمنهای داوطلبانه می‌تواند با افزایش آگاهی شهروندان از حقوق و وظایف خود فرصتهایی را برای مشارکت اجتماعی، درگیری دموکراتیک در سطح ملی و بنابراین فرصتهایی را برای شهروندان فعال تدارک بینند. ترنر مدلی از شهروندی ارائه داده است که در آن شهروندی به عنوان یک منبع با سه عامل هویت، جماعت و منابع (اعم از منابع اقتصادی، فرهنگی، سیاسی). او معتقد است که بواسطه تغییرات تکنولوژی و اقتصادی چارچوب مارشال تحلیل رفته دیگر کار، جنگ و تا حدی والد بودن قادر به تدارک هویت شهروندی نیستند (نقل از وکیل‌ها، ۱۳۹۶).

بورديو برای ترکیب عینیت‌گرایی و ذهنیت‌گرایی مفاهیمی را وضع کرد که با مفاهیم ملکه، میدان و سرمایه (اقتصادی، انسانی، نمادین و اجتماعی) استحکام یافته و منسجم شده بود. سرمایه برآیند دیالکتیکی میان ملکه (ذهنی) و میدان (عینی) است به عقیده بورديو، این طبقات اجتماعی بالا هستند که سرمایه فرهنگی، اجتماعی و... را در سلسله مراتب قشریندی اقتصادی به خود اختصاص داده‌اند؛ به نحوی که، افرادی که در سلسله مراتب اجتماعی و اقتصادی بالاتر قرار دارند، نوع مصرف کالاهای فرهنگی، ارائه روش‌ها، منش‌ها و الگوهای متفاوتی دارند و از نظر تحصیلی، فرزندان این طبقات بالا هستند که بیشتر به سرمایه فرهنگی دست می‌یابند از طرف دیگر، فرهنگ به ایفای تمایزات طبقاتی کمک کرده و همانند سرمایه‌های مادی و اقتصادی به فرصت‌های زندگی افراد شکل می‌دهد.

بر اساس چارچوب نظری که مطرح شد، به نظر می‌رسد با توجه به نوع جامعه تحولات اجتماعی افزایش آگاهی از حقوق شهروندی را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد.

وجود عواملی اجتماعی مثل رسانه‌های جمعی، نگرش به جهانی شدن در ابعاد چهارگانه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سرمایه اجتماعی با ابعاد شبکه روابط اجتماعی، مشارکت و اعتماد اجتماعی، بر آگاهی از حقوق شهروندی زنان تاثیرگذار است. تاثیر آن‌ها بر حسب نوع جامعه (سنتی یا مدرن)، پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد متفاوت است.

بر اساس ادبیات مرور شده، فرضیه‌های پژوهش در ادامه ارائه می‌شود.

- بین نگرش نسبت به جهانی شدن و آگاهی زنان از حقوق شهروندی رابطه وجود دارد.
- بین سرمایه اجتماعی و آگاهی زنان از حقوق شهروندی رابطه وجود دارد.
- بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی و آگاهی زنان از حقوق شهروندی رابطه وجود دارد.
- بین استفاده از ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی و آگاهی زنان از حقوق شهروندی رابطه وجود دارد.

روش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، پیمایشی است. جامعه پژوهش را زنان بالای ۲۰ سال شهر ری تشکیل داده‌اند و نمونه ۳۸۴ نفری مورد پرسش قرار گرفته‌اند. داده‌ها به وسیله پرسشنامه روا و پایا (جدول ۱) جمع‌آوری و با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شدند.

جدول ۱: سنجش پایایی ابزار پژوهش با کمک آلفای کرونباخ

متغیر	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی	۹	۰/۷۱
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	۳	۰/۷۵
نگرش نسبت به جهانی شدن (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی).	۱۷	۰/۷۳
سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و شبکه روابط)	۲۵	۰/۸۷

		اجتماعی
۰/۸۵	۲۵	آگاهی از حقوق شهروندی

یافته ها

یافته های توصیفی: تحلیل داده ها نشان داد که بیش از نیمی از جامعه پژوهش، در سنین ۲۰-۳۳ سال و میانگین سنی جامعه، ۳۴ سال است. ۵۷ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم، ۳۶/۵ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس و تنها ۶/۵ درصد دارای کارشناسی ارشد و بالاتر بوده اند. ۷۰ درصد آن ها، متاهل و ۴۴/۴ درصد درآمد زیر دومیلیون تومان داشتند.

از نظر پایگاه اقتصادی- اجتماعی، ۵۰ درصد آن ها دارای پایگاه اقتصادی- اجتماعی پایین، ۲۴ درصد در سطح متوسط و ۵ درصد در سطح بالا قرار داشتند. از نظر سطح آگاهی از حقوق شهروندی، ۲۷ درصد از آنان آگاهی پایین، ۵۱ درصد آگاهی متوسط و ۲۲ درصد از آگاهی بالا برخوردار بوده اند. ۶۴ درصد آن ها از سرمایه اجتماعی متوسطی برخوردار بوده و نیمی از آن ها از ابزارها و رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی استفاده متوسطی داشته اند.

یافته های استنباطی: در این قسمت فرضیه های پژوهش آزمون می شوند.

در این پژوهش، پس از مشخص نمودن نرمال بودن متغیرها و سنجش هر یک از متغیرها، فرضیه های آزمون شدند. در جدول ۲ رابطه متغیرهای مستقل، شامل پایگاه اجتماعی اقتصادی، ابزارها و رسانه های ارتباطی، سرمایه اجتماعی و نگرش به جهانی شدن، سن و وضعیت تاهل با متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی) ارائه شده است.

جدول ۲: رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته

ردیف	متغیر مستقل	نوع آزمون	سطح معناداری	ضریب	قبولی یا ردی
۱	پایگاه اقتصادی-اجتماعی	پیرسون	۰/۰۰۸	۰/۱۵۹	تایید
۲	ابزارها و رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی	پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۲۳۵	تایید
۳	سرمایه اجتماعی	پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۲۳۴	تایید
۴	نگرش به جهانی شدن	پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۳۸۵	تایید

براساس یافته های جدول ۲، نتایج آزمون فرضیه ها در ادامه ارائه می شود.

۱. بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد: برای سنجش رابطه دو متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و آگاهی از حقوق شهروندی، از آزمون پیرسون استفاده شد. با توجه به ضریب همبستگی (۰/۱۵۹) و سطح معنی داری (۰/۰۰۸)، رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی تایید می شود، اما با توجه به میزان ضریب (۰/۱۵۹)، این همبستگی مستقیم و ضعیف است. بنابراین هر چه پایگاه اجتماعی^۰ اقتصادی بالاتر باشد، آگاهی از حقوق شهروندی نیز بالاتر است.

نتیجه آزمون این فرضیه با نتیجه پژوهش فتحی و مختارپور (۱۳۹۰)، شارع پور و همکاران (۱۳۹۵)، مهدوی و اسمی جوشقانی (۱۳۹۲)، هزارجریبی و امانیان (۱۳۹۰) و شربتیان و احمدی (۱۳۹۳) همراستا است. از سوی دیگر این نتیجه با نتیجه پژوهش حاج زاده و منصوری (۱۳۹۲) همسو نیست، زیرا این پژوهشگران نشان داده اند که بین طبقه اقتصادی-اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی رابطه وجود ندارد.

۲. بین نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد: برای سنجش رابطه دو متغیر نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی نیز از آزمون پیرسون استفاده شد. با توجه به ضریب آزمون پیرسون (۰/۳۸۵) و سطح

معنی داری برابر ۰/۰۰۰، رابطه نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی مورد تایید قرار می گیرد. اما با توجه به میزان ضریب پیرسون (۰/۳۸۵) باید گفت بین این دو متغیر همبستگی مستقیم و متوسطی وجود دارد. بنابراین هر چه نگرش به جهانی شدن بالاتر باشد، آگاهی از حقوق شهروندی نیز بالاتر است.

۳. به نظر می رسد که بین سرمایه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

برای سنجش رابطه بین سرمایه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی از آزمون پیرسون استفاده شد. با توجه به ضریب همبستگی پیرسون (۰/۲۳۴) و معنی داری (۰/۰۰۰) رابطه سرمایه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی تایید می شود. اما با توجه به میزان ضریب پیرسون (۰/۲۳۴) بین این دو متغیر همبستگی مستقیم و ضعیفی وجود دارد.

این یافته با نتیجه تحقیقات شارع پور و همکاران (۱۳۹۵)، مهدوی و اسمی جوشقانی (۱۳۹۲)، هزارجریبی و امانیان (۱۳۹۰) حاج زاده و منصوری (۱۳۹۲)، همراستا است. اگرچه آنها برای سنجش بعد مشارکت اجتماعی از مفاهیم مشابهی چون مشارکت مدنی و حضور در عرصه عمومی استفاده نموده اند.

۴. به نظر می رسد که بین استفاده از ابزارها و رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

در سنجش رابطه استفاده از ابزارها و رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی با آگاهی از حقوق شهروندی از آزمون پیرسون استفاده شد. با توجه به میزان همبستگی پیرسون (۰/۲۳۵) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) این رابطه تایید می شود؛ اما با توجه به میزان ضریب پیرسون (۰/۲۳۵) باید گفت بین این دو متغیر همبستگی مستقیم و ضعیفی وجود دارد.

این رابطه با پژوهش های هکتور و راموس (۲۰۱۵)، که بر نقش «اطلاعات» و فولیا سن (۲۰۱۵) که بر نقش «ارتباطات» در آگاهی از حقوق شهروندی تاکید داشته اند، همخوانی دارد. در این خصوص مسلمی پور لالمی (۱۳۹۰)، نیز نقش اینترنت و ماهواره را در افزایش آگاهی از حقوق شهروندی پررنگ می داند.

۵. به نظر می رسد که بین **سطح تحصیلات** و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

برای سنجش رابطه سطح تحصیلات و آگاهی از حقوق شهروندی با توجه به سطح متغیرها از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به میزان ضریب اسپیرمن (۰/۳۹۳) و سطح معنی داری (۰/۰۰۰) این رابطه تایید می شود، اما با توجه به میزان ضریب اسپیرمن (۰/۳۹۳) رابطه مستقیم و متوسطی بین این دو متغیر وجود دارد. نتیجه این آزمون با نتیجه فرضیات تحقیقات حبشی (۱۳۹۰)، فتحی و مختارپور (۱۳۹۰)، حاج زاده و منصوری (۱۳۹۲)، مسلمی پور لالمی (۱۳۹۵)، همسو است.

۶. به نظر می رسد که بین **سن** و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

برای سنجش رابطه سن و آگاهی از حقوق شهروندی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. که با توجه به میزان همبستگی پیرسون (۰/۱۹۹-) و سطح معنی داری (۰/۰۰۱) رابطه معکوس و ضعیف بین این دو متغیر است. بنابراین هرچه سن بالاتر رود آگاهی از حقوق شهروندی کمتر است. نتیجه این فرضیه با تحقیق حبشی (۱۳۹۰)، حاج زاده و منصوری (۱۳۹۲)، مهدوی و اسمی جوشقانی (۱۳۹۲)، فتحی و مختارپور (۱۳۹۰)، مسلمی پور لالمی (۱۳۹۵)، همراستا است.

۷. به نظر می رسد بین **وضعیت تاهل** و آگاهی از حقوق شهروندی تفاوت معناداری وجود دارد.

با توجه به سطح متغیرها از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه، یا F استفاده شده است که با توجه به سطح معنی داری (۰/۴۲۴)، رابطه معنی داری بین این دو متغیر یافت نشد. این آزمون برخلاف پژوهش محققانی چون حبشی (۱۳۹۰)، مسلمی پور لالمی (۱۳۹۵)، و کیل‌ها (۱۳۹۶) است که نشان دادند وضعیت تاهل بر آگاهی از حقوق شهروندی تاثیر گذار است.

تحلیل چند متغیره رگرسیونی: یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رگرسیون، ضریب همبستگی چندگانه است که با R نمایش داده می‌شود. ضریب همبستگی چندگانه، میزان رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته را می‌سنجد. همانطور که در جدول ۳ نشان داده شده است، این میزان برابر با ۰/۷۹۱ است که نشان دهنده همبستگی بالا بین متغیرهای مستقل (ابزار و رسانه‌های ارتباطی، سرمایه اجتماعی و نگرش به جهانی شدن و پایگاه اقتصادی-اجتماعی) و متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی) است. از طرف دیگر ضریب تعیین، R^2 نشان می‌دهد که همه متغیرهای نامبرده در جایگاه متغیر مستقل، ۰/۶۲ از میزان تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند و ۰/۳۷ از تغییرات «آگاهی از حقوق شهروندی» توسط عوامل دیگری تبیین می‌شود. قابل ذکر است که این مدل رگرسیونی با سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تایید است.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل رگرسیون برای عوامل موثر بر آگاهی از حقوق شهروندی

سطح معنی داری Sig	خطای معیار تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین R2	میزان همبستگی R
۰,۰۰۰	۱۶/۱۵۴۲۰	۰/۵۴۸	۰/۶۲۵	۰/۷۹۱

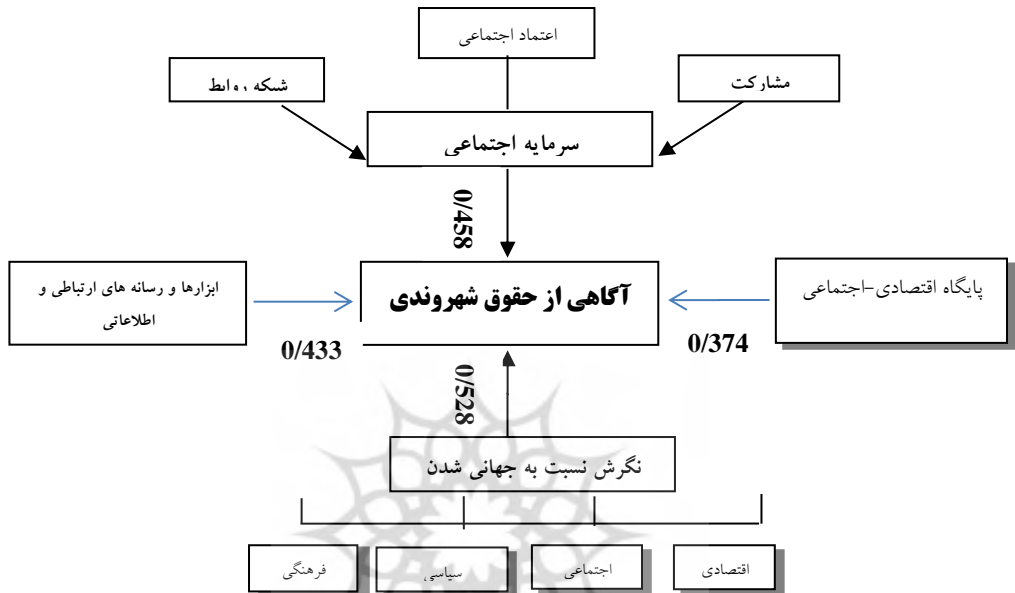
در جدول ۴، ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره عوامل مؤثر بر «آگاهی از حقوق شهروندی» ارائه شده است. این یافته ها نشان می دهد که به طور نمونه، استفاده از ابزارها و رسانه های اطلاعاتی و ارتباطی (۱۲/۳۶۶)، همبستگی مثبت و بالایی با «آگاهی از حقوق شهروندی» دارد؛ یعنی هر چه میزان استفاده از ابزارها و رسانه های اطلاعاتی و ارتباطی بیشتر باشد، آگاهی از حقوق شهروندی نیز بیشتر است. متغیرهای مستقل دیگر نیز به ترتیب تاثیر گذاری در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره عوامل مؤثر بر آگاهی از حقوق شهروندی

Sig	T	Beta	B	متغیر مستقل
۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	-	۰/۳۶۴	ضریب ثابت
۰/۰۰۰	۱۲/۳۶۶	۰/۴۳۳	۱/۶۳۴	ابزارها و رسانه های اطلاعاتی و ارتباطی
۰/۰۰۰	۵/۴۲۲	۰/۵۲۸	۰/۴۱۸	نگرش به جهانی شدن
۰/۰۰۴	۴/۶۳۴	۰/۴۵۸	۰/۵۶۷	سرمایه اجتماعی
۰/۰۳۸	۲/۰۸۳	۰/۳۷۴	۰/۳۱۳	پایگاه اجتماعی- اقتصادی

با استفاده از ضریب Beta نیز می توان میزان تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را دریافت. به این معنا که اگر متغیر ابزارها و رسانه های فرهنگی به اندازه یک واحد تغییر کند، در میزان متغیر وابسته به اندازه ۰/۴۳۳ درصد تغییر ایجاد می شود و اگر متغیر سرمایه اجتماعی به اندازه یک واحد تغییر کند، در میزان متغیر وابسته به اندازه ۰/۴۱۸ درصد تغییر ایجاد می شود؛ اگر متغیر نگرش به جهانی شدن اندازه یک واحد تغییر کند، در میزان متغیر وابسته به اندازه ۰/۵۲۸ درصد تغییر ایجاد می شود و اگر متغیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی به اندازه یک واحد تغییر کند، در میزان متغیر وابسته به اندازه ۰/۳۷۴ درصد تغییر ایجاد می شود. همانطور که جدول ۴ نشان می دهد، از میان

متغیرهایی که وارد معادله رگرسیون شده اند، متغیر وابسته بیشترین تاثیر را از «نگرش به جهانی شدن» گرفته است.

نمودار ۱: مدل تحلیل پژوهش

بحث و نتیجه گیری

آگاهی از حقوق شهروندی در دهه های اخیر به موضوعی مهم در مباحث جهانی تبدیل شده است. اما نتایج پژوهش و از جمله پژوهش حاضر نشان می دهد که تنها ۲۱/۵ درصد زنان جامعه از آگاهی بالایی نسبت به حقوق شهروندی و مسئولیت های آن برخوردار هستند، بنابراین در چنین شرایطی، سیاست ها، برنامه ها و ضوابط قانونی، در صورت فقدان آگاهی عمومی به نتایج قابل توجهی نخواهد رسید.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی زنان از حقوق شهروندی در زنان شهر ری بود. پژوهش نشان داد که همه فرضیات پژوهش، به غیر از

وضعیت تاهل، با آگاهی از حقوق شهروندی، رابطه معنی داری داشتند. به این معنا که با بالا رفتن متغیرهای پایگاه اجتماعی-اقتصادی، نگرش به جهانی شدن، سرمایه اجتماعی و استفاده از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی، آگاهی از حقوق شهروندی نیز بالا رفته بود. اما بین متغیر سن و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معکوس وجود داشته است. بنابراین هرچه سن بالاتر رود آگاهی از حقوق شهروندی کمتر خواهد شد.

نتایج آزمون رگرسیون نشان داد که کلیه متغیرهای نامبرده در جایگاه متغیر مستقل، ۶۲ درصد میزان تغییرات متغیر وابسته را تبیین کرده اند. از طرف دیگر مدل رگرسیونی فوق با سطح اطمینان ۹۹٪ قابل تایید می باشد، زیرا سطح معنی داری آن برای $0,000$ است.

لازم به ذکر است که نتایج فرضیات رابطه سرمایه اجتماعی، استفاده از ابزارهای اطلاعاتی، نگرش به جهانی شدن، طبقه اقتصادی-اجتماعی و سن، با تحقیقات شارع پور وهمکاران (۱۳۹۵)، حبشی (۱۳۹۰)، حاج زاده و منصوری (۱۳۹۲)، مهدوی و اسمی جوشقانی (۱۳۹۲)، فتحی و مختارپور (۱۳۹۰)، مسلمی پور لالمی (۱۳۹۵) همراستا است. اما با نتایج ولی عیدی (۱۳۸۶) در خصوص رابطه سن با آگاهی از حقوق شهروندی همسو نیست، و کیلها (۱۳۹۶) و مسلمی پور (۱۳۹۵) نیز برخلاف نتایج پژوهش حاضر معتقدند بین وضعیت تاهل و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه وجود دارد.

یافته های پژوهش حاضر چارچوب نظری فوق را نیز تایید می کنند؛ با توجه به نظریه بوردیو، می توان گفت که هرچه فرد پایگاه اجتماعی بالاتری داشته باشد، از حقوق شهروندی آگاهی بیشتری دارد و بالعکس.

نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی نیز با نظریه گیدنز و رابرتسون همسو می باشد. جهانی شدن موجب تغییر سطح زندگی روز مره و دگرگونی اساسی در هویت مردان و زنان جامعه شده است.

به عقیده ترنر شهروندی معادل با مشارکت فعال افراد جامعه در ابعاد مختلف می باشد. شهروند با انجام این فعالیتها و قرار گرفتن در این فرایند به منابع مختلف دسترسی پیدا می کند. از نظر او کاهش سرمایه اجتماعی یک شاخص عمده کاهش شهروندی است. و در نهایت به اعتقاد گیدنز رسانه‌ها و ابزارهای اطلاعاتی با ارائه آگاهی و اطلاعات در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، چارچوب‌های تجربه و نگرش‌های فرهنگی را در اختیار افراد می گذارند؛ به گونه ای که ممکن است کل زندگی فرهنگی و اجتماعی را دگرگون کنند و با آگاهی دادن از حقوق و تکالیف اجتماعی و فرهنگی و ایجاد علقه، سبک زندگی افراد را نیز دگرگون سازند.

بخش دیگری از پژوهش به نقش پلیس جامعه محور در تحقق حقوق شهروندی اختصاص داشت. در این رویکرد، پلیس با فاصله گرفتن از نقش سنتی خود که فقط مسئول اعمال قانون است، تمام توجه خود را صرف خدمت به شهروندان می کند. در این صورت در قبال دو گروه از افراد جامعه یعنی عموم افراد جامعه و ناقضان قانون باید ایفای نقش نماید که در هر دو صورت عملکرد پلیس در راستای حفظ حقوق شهروندی تنظیم می گردد. بنابراین، با تحقق حقوق شهروندی، احساس امنیت در جامعه افزایش خواهد یافت و با مشارکت و همراهی شهروندانی که در معرض فعالیت‌های پلیس جامعه قرار گرفته اند برقراری نظم و امنیت در جامعه تسهیل خواهد شد. مبتنی بر نتایج این پژوهش، تلاش بیشتر رسانه‌ها برای تولید و توزیع فراگیر اطلاعات به منظور توسعه فرهنگی، افزایش آگاهی شهروندان و پویایی افکار آنان توصیه می شود. از سوی دیگر با توجه به نقش محوری پلیس جامعه محور در افزایش آگاهی از حقوق شهروندی، ایجاد انتظام اجتماعی با رویکرد احترام به حقوق شهروندی تاکید می گردد.

منابع

- انصاری رنانی، قاسم و مجیدی، عبدالله (۱۳۸۷). رفتار شهروندی سازمانی کارکنان پلیس جامعه محور. فصلنامه دانش انتظامی. دوره ۱۰. شماره ۴-۳. صص ۷-۲۲
- بهدین، کبریسا؛ حبیب زاده ملکی، اصحاب؛ دهقان، سید مصطفی و بهرور، سروش (۱۳۸۸). نقش ناجا در تحقق حقوق شهروندی. فصلنامه نظم و امنیت انتظامی. سال ۲، شماره ۲، صص ۱۵۷-۱۸۸
- پورعزت، علی اصغر؛ قلی پور، آرین؛ برزکی، حوریه. (۱۳۸۹)، رابطه آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخ گویی و شفافیت سازمان ها، فصلنامه ی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ی ۳۸: ۴۰-۷.
- حاج زاده مصطفی و اعظم منصوری (۱۳۹۲)، «سنجش میزان آگاهیهای عمومی به حقوق شهروندی در استان خراسان شمالی»، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان، سال چهارم، شماره دوازدهم، صفحات ۷۶-۵۷.
- حبشی، سمانه (۱۳۹۰). بررسی نگرش زنان به حقوق و تکالیف شهروندی. (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه الزهرا، تهران
- رابرتسون. رولند (۱۳۸۳)، جهانی - محلی شدن: زمان - مکان و همگونی - ناهمگونی. ترجمه مراد فرهاد پور. فصلنامه ارغنون. شماره ۲۴. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- ربانی، رسول؛ حقیقتیان، منصور؛ اسماعیلی، محمد (۱۳۸۵) بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی و میزان آگاهی افراد از حقوق شهروندی (شهر اصفهان در سال ۱۳۸۴)، فصلنامه علوم اجتماعی (دانشگاه آزاد واحد آشتیان)، دوره-، شماره ۱، صص ۱۰۶-۸۵
- رضایی بایندر، محمدرضا (۱۳۸۲) «بررسی نقش رسانه ها در آموزش شهروندی و رفتار مدنی،» فصلنامه پژوهش و سنجش، سال دهم. شماره ۳، صص ۱۳۱-۱۴۲
- شارع پور محمود و همکاران (۱۳۹۵)، «بررسی میزان آگاهی از حقوق و مسئولیت های شهروندی نسبت به امور شهری و عوامل اجتماعی مرتبط آن»، مطالعات جامعه شناسی

شهری، دانشگاه آزاد اسلامی دهقان، مقاله ۱، دوره ۶، شماره ۱۸، بهار ۱۳۹۵، صص ۱-۲۲

- شربتیان، محمد حسن و احمدی، اعظم (۱۳۹۳)، تحلیل جامعه شناختی وضعیت شهروندی دانشجویان دانشگاه پیام نور خراسان جنوبی، فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات جامعه شناختی جوان، شماره ۱۵، صص ۵۱-۷۲.
- شیانی، ملیحه؛ داودوندی، طاهره. (۱۳۸۹)، تحلیلی بر میزان آگاهی از حقوق شهروندی در میان دانشجویان. فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال دوم، شماره ۵، صص ۳۵-۶۰
- شیانی، ملیحه؛ فاطمی نیا، سیاوش (۱۳۸۸) میزان آگاهی شهروندان تهرانی از حقوق تعهدات شهروندی، فصلنامه راهبرد توسعه، شماره ۱۸، صص ۱۲۹-۱۰۳
- عطا زاده، سعید و پیرعلی، مصطفی (۱۳۹۳) پلیس، جامعه و حقوق شهروندی، تهران، مرکز تحقیقات کاربردی پاوا
- فتحی، سروش، مختار پور، مهدی (۱۳۹۰)، توسعه شهری، شهر نشینی، و حقوق شهروندی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم، شماره ۴، صص ۸۹-۱۰۵
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، چکیده آثار، ویراستار: فیلیپ گسل، ترجمه: حسن چاوشیان، ققنوس، تهران.
- محمدی، جمال و تبریزی، نازنین (۱۳۹۰) سنجش میزان آگاهی های عمومی به حقوق شهروندی وقوانین شهری (مورد مطالعه گروه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال شهرهای ساری، بابل، آمل و قائمشهر) مجله تخصصی جامعه شناسی مطالعات جوانان، سال اول، شماره ۱، صص ۱۷۵-۱۹۰
- مسلمی پور لالمی، پری (۱۳۹۵)، مطالعه میان نسلی میزان گرایش به تعهد شهروندی و عوامل اجتماعی موثر بر آن (مورد مطالعه: شهروندان تهرانی در سال ۹۵-۱۳۹۴)، پایان نامه دکتری، گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد تهران مرکزی

- مسلمی پور، پری، (۱۳۹۰)، « بررسی تاثیر نگرش به فرهنگ جهانی بر آگاهی از حقوق و تعهدات شهروندی » پایان نامه ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- مهدوی محمدصادق، اسمی جوشقانی زهرا، (۱۳۹۲)، نگاهی جامعه شناختی به عوامل اجتماعی موثر بر اخلاق شهروندی جوانان کاشان، نشریه مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۳، شماره ۸، صص ۱-۳۰
- وکیل ها سمیرا (۱۳۹۶)، موانع و محدودیتهای ساختاری در تعهد به اخلاق شهروندی، رساله دکتری، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه جامعه شناسی.
- هزارجریبی جعفر و ابوالفضل امانیان (۱۳۹۰)، آگاهی زنان از حقوق شهروندی و عوامل موثر بر آن، فصلنامه مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه ای، سال سوم، شماره نهم، صص ۱-۱۸.

- Fulya Sen(2015),Communication and human rights Procedia ° Social and Behavioral Sciences , Vol,174 , 12 February 2015(2015) 2813 ° 2817.
- Kuisma,Mikko(2008) Rights or privileges? The challenge of globalization to the values of citizenship,Taylor & Francis Online, Volume 12Issue 6, PP 613-627
- Héctor, Alejandro & Ramos, Chávez(2015),Investigación bibliotecológica September29 México ISSN: 0187-358X pp 113-140.
- Owen Tim (2007),Culture of Crime Control Quoted in Internet Journal of Criminology. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.555.1608&rep=rep1&type=pdf>
- Turner. brayan. (2001). The Erosion Of Citizenship British Journal Of Sociology vol. no. 52 issue no. 2 (June 2001)

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني